

A black and white historical painting of a coastal town, likely a harbor. The scene is dominated by a large, multi-story church tower with a pointed roof, situated on a hillside overlooking the water. The town below is built on a slope, with numerous buildings of varying heights and styles. In the foreground, a harbor is filled with several large sailing ships with their masts and rigging visible. The water is calm, reflecting the buildings and the sky. The sky is filled with dramatic, dark clouds, suggesting an overcast or stormy day. The overall style is characteristic of 17th or 18th-century European landscape painting.

valkhofnieuws

20e Jaargang 1998 nr. 7

Valkhofvereniging sinds 1978

Colofon Valkhofnieuws

Valkhofnieuws: Verschijnt 4x per jaar en is een uitgave van de Valkhofvereniging.
ISSN-nr.: 1382-3760

Redactieadres: Valkhofnieuws
Postbus 1390
6501 BJ NIJMEGEN

Redactieleden: H. Schoonwater
A. Janssen
P. Hoos
M. Vollebregt (hfd. red.)

Artikelen: Aanleveren -indien mogelijk- op diskette (WP 5.1)
De redactie kan artikelen inkorten of niet plaatsen.

Valkhofvereniging

Lidmaatschap: Postbus 1390 6501 BJ NIJMEGEN

Contributies: f 25,- per kalenderjaar
Postbank 44.38.363 t.n.v.
Valkhofvereniging Nijmegen.

Valkhofkapel: Conservator: drs. E.F.M. Boshouwers
Groenewoudseweg 49
6524 TP NIJMEGEN
Tel.: 024 - 3232587

NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERMENIGVULDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT
WORDEN D.M.V. DRUK, FOTOKOPIE, MICROFILM OF OP WELKE WIJZE DAN OOK,
ZONDER VOORAFGAANDE TOESTEMMING VAN HET BESTUUR VAN DE VALKHOFVERENIGING.

INLEIDING BIJ VALKHOFNIEUWS 1998 - 2:

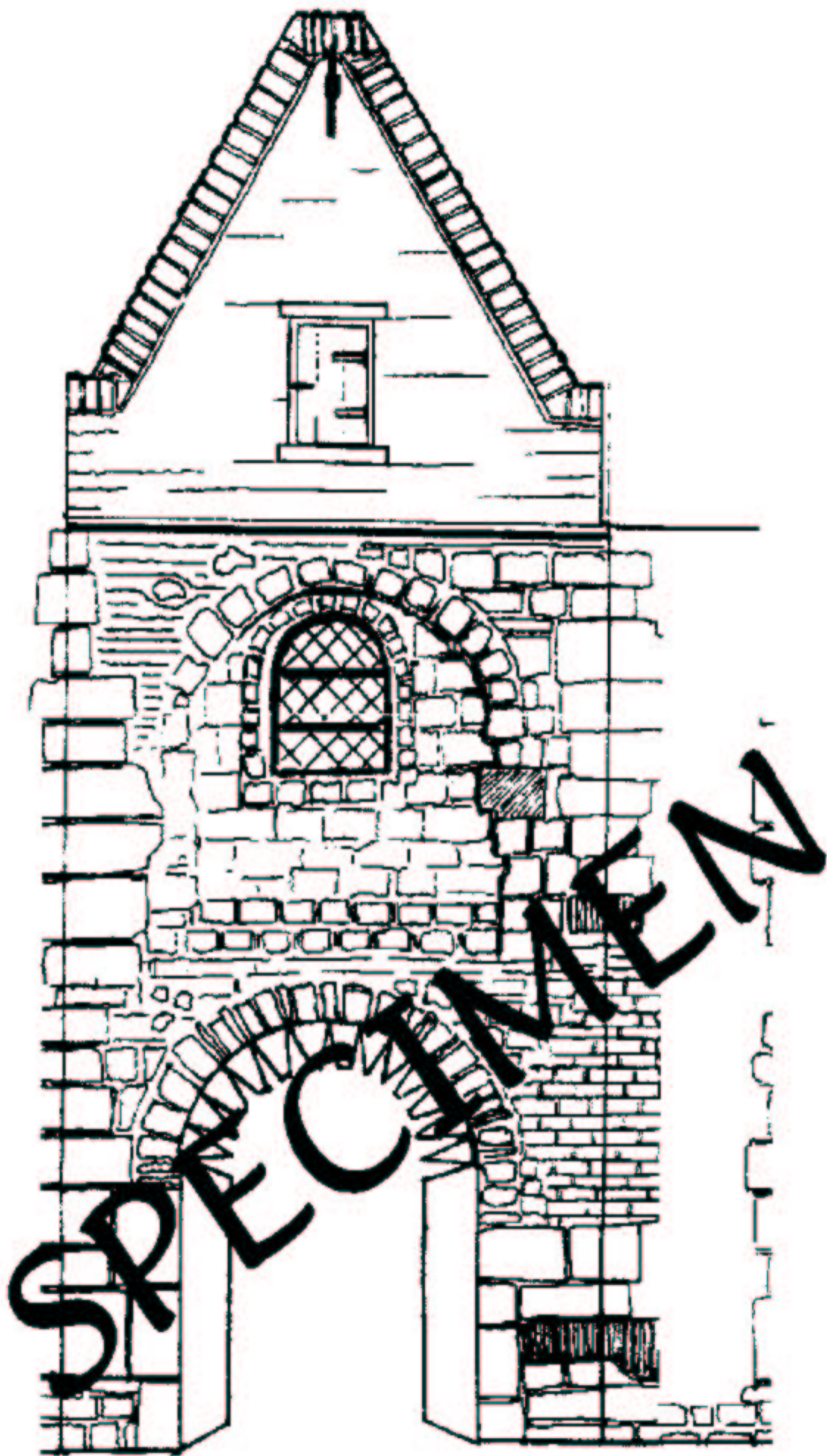
Door Maurice Vollebregt

Wie de laatste maanden op en rond het Valkhof geweest is, heeft gezien dat er veel veranderd is. De ondergrondse parkeergarage op het Kelfkensbos -met ongeveer 600 plaatsen- is inmiddels geopend. Ook het nieuwe museum op het Kelfkensbos heeft het hoogste punt bereikt. Dit laatste gebouw heeft het stadsbeeld nu al drastisch gewijzigd. De meningen over het architectonisch ontwerp zijn verdeeld. Verder werd de verkeerssituatie rondom het Valkhof gewijzigd; wegen zijn deels gereconstrueerd om de verkeerssituatie overzichtelijker te maken. Ook is de bestrating in het gebied vernieuwd, zodat deze aansluit bij de 'huis-stijl' van het gemeentelijke Centrum-2000 plan.

Jammergenoeg is er in april aan de Lindenbergzijde (oostelijk) een strook van ongeveer 1 meter breed van het Valkhof 'afgeknibbeld'. De gemeente heeft hier het trottoir verbreed en een keermuurtje langs het heuveltalud gebouwd. Uiteraard heeft het bestuur van de Valkhofvereniging haar bezorgdheid naar de gemeente uitgesproken vanwege de hoge archeologische waarde van het gebied. Hoewel de betreffende strook juist buiten het beschermde archeologische monument viel, moet de waarde van dit aangrenzende gebied eveneens hoog ingeschat worden. Overigens is de Valkhofvereniging niet tegen archeologisch onderzoek; ook niet binnen het beschermde gebied, zolang dit maar zorgvuldig plaatsvindt en het resultaat nauwkeurig wordt vastgelegd.

In dit nummer treft U wederom gevarieerde artikelen aan. Voorzitter Nooy maakte een verslag van de laatste extra ledenvergadering in het Kolpinghuis. Het bestuur kreeg op deze vergadering steun van de leden, zodat kan worden voortgegaan op de ingeslagen weg: gedeeltelijke herbouw van diverse burchtonderdelen. Met spanning wachten wij op een gemeentelijke reactie met betrekking tot het verdere plan-initiatief. Ook treft U de letterlijke tekst van een verslag uit het einde van de achttiende eeuw aan. Daarin wordt het burchtcomplex ten behoeve van de sloop nauwkeurig beschreven en opgedeeld. Eén van de burchtrestanten, de Barbarossa-ruïne, was ooit als kapel in gebruik. Over het leven van St.Maarten, de patroonheilige van deze kapel, heeft redactielid Henk Schoonwater een artikel geschreven.

De redactie en het bestuur wensen U tot slot fijne zomermaanden toe!

Binnenkort te bestellen via de Valkhofvereniging: een bouwplaat van de St.Nicolaaskapel door Paul Hoos, schaal 1 : 50. Hier alvast een voorproefje

EXTRA LEDENVERGADERING INZAKE BURCHT-HERBOUW, DONDERDAG 28 MEI 1998

Kort verslag door Jack Nooy

Na een tweede convocatie, de eerste vermeldde een foutieve datum, waren er op deze koopavond een 45 leden gekomen om te praten over de rapporten die de begeleidingscommissie en de selectiecommissie uitgebracht hadden. In "Valkhof-Nieuws" 1998-1 waren daarvan uittreksels te lezen.

Voorzitter Nooy maakte aan het begin duidelijk dat niet ieder lid van de Valkhofvereniging een uitgesproken voorstander is van herbouw van de burcht. Voor een aantal leden is studie voldoende, voor een ander aantal is minimale herbouw al mooi en voor weer een ander aantal leden moet er strikt gestreefd worden naar totale herbouw van de burcht, met alles erop en eraan. Het bestuur heeft rekening te houden met de diversiteit van wensen van haar leden.

Door het bestuur werd duidelijk gemaakt dat die rapporten een behoorlijke status hadden:

- het waren rapporten AAN de gemeente, namens een commissie waarin de vereniging zitting had,
- de rapporten waren op verzoek VAN de gemeente, en opgesteld in overleg MET de gemeente.

Daarom waren er verbintenissen ontstaan ("commitments") waaraan partners gebonden zijn:

- onze vereniging is gebonden AAN de gemeente, omdat wij in de commissie zaten,
- de gemeente is gebonden AAN onze vereniging, omdat de rapporten gemaakt zijn op verzoek VAN de gemeente, door een commissie die is ingesteld DOOR de gemeente.
- onze vereniging is vanwege het overleg met andere overheids instanties gebonden aan het onderling overeengekomene, maar omgekeerd geldt dat ook NAAR de vereniging en NAAR de gemeente.

Omdat het bestuur van de Valkhofvereniging "ja" heeft gezegd op een cruciaal

ledenraad. Indien die zich niet zal kunnen vinden in het 'ja' van het bestuur, na uitleg van het waarom en het hoe, dan wankelt de positie van het bestuur.

De heer Fer Boshouwers benadrukt bij het aan de orde stellen van zijn toespraak in de Stevenskerk op 9 december 1997, dat het in het prille begin enkel ging om de herbouw van het Vicaris-huisje. Daar konden elementaire voorzieningen in worden aangebracht die nodig waren (en zijn) voor een optimaal gebruik van de St.Nicolaaskapel. Bij toeval ontstond er een contact met een projectontwikkelaar, waardoor het project van herbouw van het Vicarishuisje uitgroeide tot een compleet burcht-herbouw-project.

Helaas kon de heer Fons Plasschaert, als voorzitter van het Comité van Aanbeveling, op deze avond niet aanwezig zijn. In zijn toespraak in de St. Stevenskerk, als slot-spreker, betoogde hij dat de stad Nijmegen "een pronkstuk rijker" zal zijn wanneer het nu voorliggende project uitgevoerd zal worden.

Bij de bespreking, met toelichtingen, van het rapport van de "Begeleidingscommissie" constateerde een ieder dat het uiteindelijk uitverkoren architecten-ontwerp nogal stevig van de oorspronkelijke opdrachtformulering afweek. Reden hiervoor was het voor-overleg dat er geweest was tussen en met de architecten en diverse rijksdiensten en de Nijmeegse ambtenarij. Daaruit bleek het schier-onmogelijke om een complete burcht te realiseren.

Hoewel het park volgens de commissie "ecologische en dendrologisch" niet veel betekenis heeft, deed het bestuur van de Valkhofvereniging, bij monde van voorzitter Jack Nooy, een handreiking naar het "Platform Bescherming Valkhofpark". De Valkhofvereniging en het Platform zijn elkaars bondgenoten om het park mooier en beter te laten worden. De huidige Valkhofplannen verstoren het park niet, ze voegen er elementen aan toe die er voor zorgen dat het park meer en beter beleefd gaat worden, dat het er sociaal veiliger wordt en dat er bovendien meer aandacht voor verbetering van kwaliteit van het groen.

In de pauze werd door de heer Piet van der Laan, werkzaam bij projectontwikkelaar ICE, uitleg gegeven aan de "maquette" van de architecten Fowler / Miralles. Het ontwerp is namelijk een stedenbouwkundige visie op het totale terrein tussen de Lindenberg en de autoweg naar de Waalbrug. Een vormgeving van gebouwen is daarom zéér schematisch. Hoofdelementen zijn de situering

van "bij de stadskern passende bebouwing" van hotel-accommodatie en ruimten voor Casino-functies. Verbonden via routes over en langs het Valkhofpark is tegen het dijklichaam van de autoweg naar Arnhem een bouwwerk gesitueerd voor het houden van exposities, congressen etc. De (te verleggen) Voerweg vormt een goede ontsluiting.

Na de pauze ontstond een levendige discussie waarin de vele voors en tegens werden afgewogen en verklaard. Verklaard werd onder andere dat de Valkhofvereniging geen financieel risico loopt met het herbouw-project. De Valkhofvereniging heeft alleen maar enige bijdrage in de kosten van voorbereiding inzake bestuursbijeenkomsten en leden-vergaderingen, zoals vanavond.

Aan de vergadering werd duidelijk gemaakt dat het enige ontwerp wat wel aan de opdrachtformulering voldeed, nauwelijks of geen kans van slagen had. Ook in dit ontwerp, van Grassi / Barbieri, zaten architectonische toevoegingen en eigenzinnige oplossingen die bij velen in het verkeerde keelgat kwamen of zouden komen. De totale opoffering van het park, inclusief de archeologische bodemschatten, zouden voor schier onoplosbare problemen en weerstanden zorgen. De maquette oogt fraai, doch het realiteitsgehalte was bij nader inzien ondermaats.

Voor het bestuur was daarom de gekozen oplossing niet de optimale oplossing van een burchtherbouw, maar het maximaal haalbare. Aangekend werd wel dat de herbouw van de DONJON, van het VICARISHUISJE en delen van de RINGMUUR onlosmakelijk verbonden zijn en blijven aan de uitvoering van het Valkhofproject, dus de realisatie van een hotel, casinoruimten en congres/expositie-ruimten.

Toen aan het slot van de vergadering de 'hamvraag' gesteld werd of de vergadering, na het wikken en wegen van alle voors en tegens, het eens was met de visie van het bestuur, stemden alle leden op één na hiermee in. Aldus gesteund door de ledenvergadering kan het bestuur verder op weg met dit project.

HET ZOUDEN ER WEL DUIZEND WORDEN... UIT DE BUNDEL 'TWAALF VALKHOFVERHALEN'

Door Hein van Brienen

Dirk de steenhouwer kijkt naar de twee vertegenwoordigers van Keizer Frederik de Eerste, die tegenover hem aan tafel zitten en zegt langzaam: "Heren, ik wil dit als mijn levenswerk zien en hoop Uw opdracht volledig uit te kunnen voeren..."

Zijn stem is in de overvolle herberg nauwelijks te horen.

Iedereen kijkt nieuwsgierig toe als een vertegenwoordiger de meegebrachte tekening uitrolt, vingers wijzen en men hoort hem zeggen: "Kijk, dit hier is het voorplein; daar staat de kerk, het ontvangstgebouw, de Nicolaaskapel, alles zal gerestaureerd worden... Hier komen nieuwe gebouwen maar deze gaan tegen de vlakte. Het is de wens van de keizer, dat men met dit werk zo spoedig mogelijk zal beginnen, zodat het vroegere paleis door de Romeinen gesticht, weer waardig in oude glorie zal schitteren. Men heeft ons aangeraden U aan te wijzen om leiding te geven bij de bouw. Zoek in de komende dagen mensen bijeen die aan dit werk kunnen deelnemen; wij blijven tot na zondag hier in de stad en hopen op de zaterdag ervoor, na de vroegmis, U in dit lokaal weer te ontmoeten, met Uw trawanten!" Dirk de steenhouwer rolt de tekening langzaam op terwijl hij zegt: "Heren, ik zal deze eervolle taak op mij nemen en daarbij de wensen van onze keizer steeds voor ogen houden."

De opdrachtgevers noteren: "Aldus aanvaard en goedgekeurd door Dirk

de steenhouwer te Niumage in het jaar 1155."

Het gesprek is voorbij. Iedereen is tevreden, men kent Dirk de steenhouwer als een eerste klas vakman op allerlei gebied. Al op jonge leeftijd behaalde hij zijn meesterstitel in de stad Aken, maar bovenal is hij iemand waar je prettig mee kunt samenwerken. Men biedt zich dan ook direct bij hem aan:

"Ik ben meester-metselaar."

"Ik ben meester-timmerman, en hij daar is een goeie leidekker."

Een nog jonge gezelschap, die naast de steenhouwer staat, stoot hem met de elleboog in de zij en zegt: "Denk ook aan mij, smokkel mij er ook tussen..." De omstanders grinniken; ze kennen het geheim dat er achter dit sympathiek persoontje schuilgaat, maar als gezworen gildebroeders zullen zij nog voor geen goud ook maar iets aan de keizerlijke vertegenwoordigers verklappen!

De jongeman naast de steenhouwer is namelijk zijn enigste kind dat naar de ongewone naam van 'Dirkse' luistert. Het is geen jongen maar een meisje van zeventien jaar.

Dirkse doet haar uiterste best om een meesterstuk af te leveren (tekening: A.P. Jansen)

Evenals haar vader bezit ze twee rechter handen, en heeft van jongsaf aan tot verbazing van haar omgeving al zijn vakkennis spelenderwijs overgenomen!

Het liefst helpt ze als jongen verkleed, haar vader in zijn werkplaats en weet haar vermomming op handige wijze zo uit te buiten, dat ieder die haar niet kent, direct meent dat er een leerjongen bij de steenhouwer in dienst is!

Ze stoot opnieuw haar vader aan: "Zeg, je laat mij toch ook meewerken, hè..."

"We zullen kijken..." zegt Pa zachtjes en onzeker, want hij ziet het nog niet helemaal zitten of die keizerlijke vertegenwoordigers wel om de tuin te leiden zijn. Bovendien is met het werk dat hij zojuist in handen heeft gekregen een hartewens in vervulling gegaan. Altijd is hij een felle voorstander geweest van een totale restauratie in het keizerlijk vorstendom. Nu kan er straks weer een hernieuwde aantrekkingskracht van het oude Niumage uitgaan. Daar kan ieder alleen maar voordeel bij hebben. Sinds in 1047 een graaf uit het bekende Vlaanderen met zijn woeste soldaten hier veel vernielden, zijn de vorstendomsgebouwen met voorlopige reparaties, voor vorstelijke bezoekers vele jaren lang onaantrekkelijk gebleven.

Deze dag is werkelijk een belofte voor de toekomst; daarom gaan alle herberggasten opgewekt naar huis.

Als de steenhouwer in de middag door zijn werkplaats loopt, ziet hij een antieke witmarmeren plaat staan die hem jaren geleden bij toeval in

handen viel en meteen komt het idee om deze nu eens eindelijk te gebruiken. Zijn vrouw die naast hem staat zegt:

"Natuurlijk Dirk, dat is het! Laat onze dochter daar een tekst in hakken en geef hem als herdenkingssteen een plaats aan het burchtplein, zodat iedereen kan zien wanneer het herstel aan de burchtgebouwen is begonnen! Die keizerlijke gezanten beseffen dan ook meteen wat onze Dirkse in haar vingers heeft."

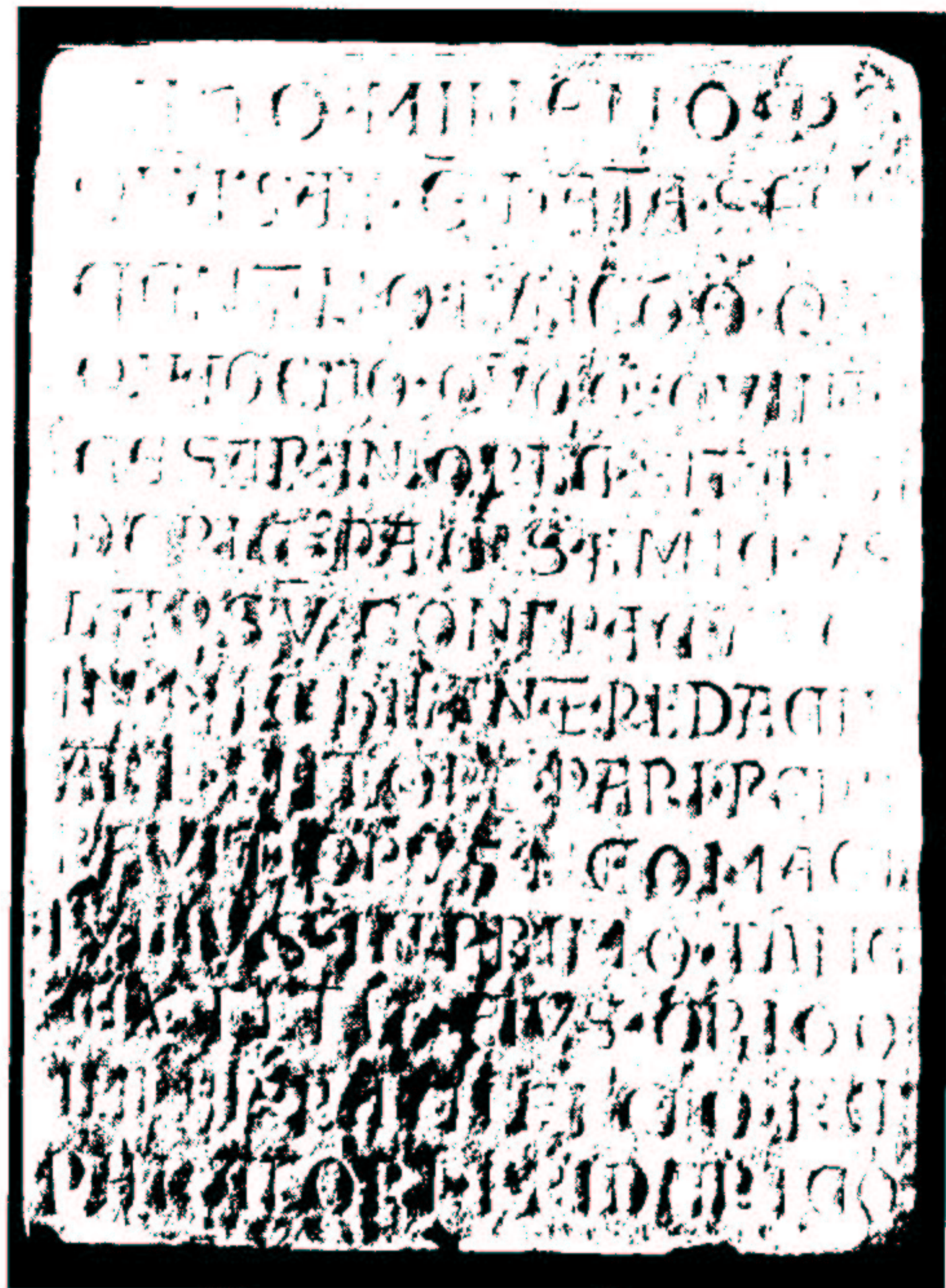
Zoiets kan alleen een vrouw maar uitdenken, flitst door het hoofd van de steenhouwer en hij antwoordt: "We zullen meteen een goede tekst laten maken door een van de monniken bij de kerk, we weten dan zeker dat alle hoge heren tevreden zullen zijn!"

Zo gezegd, zo gedaan. De monnik waar de steenhouwer te rade gaat is geen onbekende van de familie. Ook hij krijgt schik in het geval en schrijft een vers in het latijn van veertien regels. De keizer wordt er als vredesvorst en opdrachtgever in geroemd bij het herstel van de burchtgebouwen in het jaar 1155.

De monnik meent dat de muur naast de parochiekerk aan het voorplein van de burcht de ideale plaats is voor deze herinneringstekst, mogelijk met wat versiering er om heen.

Dirkse gaat thuis direct aan de slag. Al moet het nachtwerk worden; vóór maandag zal zij het bewijs leveren dat ook een meisje zeer terecht 'Meester' kan worden genoemd!

Dan komt voor haar de grote dag. De steenhouwer zal zich presenteren bij

Gedenksteen van de herbouw van de palts te Nijmegen door Frederik Barbarossa. Uit 'Het Valkhof te Nijmegen' (1980) p.68

de keizerlijke vertegenwoordigers in gezelschap van zijn 'handlangers'. Dirkse zit wederom naast haar vader in de bekende vermomming en wacht op de kans van haar leven.

De steenhouwer voert namens allen het woord: "Heren, wij nemen gaarne dit werk uit uw handen aan, en hopen de geëerbiedigde wens van onze keizer tot zijn tevredenheid naar een goed einde te brengen. Uit dankbaarheid voor de eer die ons ten deel valt zullen wij een gedenksteen plaatsen op het voorplein van het vorstendom naast de parochiekerk."

Op deze steenplaat is in het latijn vastgelegd:

Duizend jaren nadat het Heil der Wereld (= Christus) werd geschonken, daar bij gevoegd nog honderd vijfenvijftig jaren, heeft, als keizer van zijn Rijk, Frederik vriend van de vrede, het vervallen, ingestorte, oude, bijna in het niet verzonken bolwerk van Niumaga, in gelijkwaardige schoonheid en luister herbouwd. Julius (= Caesar) moge dan aan het begin ervan als schepper staan, even gelijkwaardig is de vredebrengende herbouwer Frederik.

Nu de witmarmere plaat klaar is wordt deze door twee sterke mannen aangedragen, waarna Dirkse wordt aangewezen als degene die de tekst inkapte en de omringende versiering verzorgde. Zichtbaar vereerd, beloven de gezanten Zijne Majesteit de Keizer hierover te berichten en waarderend knikken zij naar die handige meisjesachtige jongen.

Terwijl nu de namen van de toekomstige medewerkers worden ingeschreven, zegt een van de vertegenwoordigers tegen de steenhouwer: "Die jongeman naast U; wil hij misschien ook meewerken?"

Voorzichtig antwoordt de steenhouwer: "Hij is nog jong maar heeft reeds wel veel vakkennis."

"Dat heeft Uw gezelschap bewezen," is het wederwoord "Laat hem toch maar meebouwen, hij heeft zo te zien sterke spieren; maak een echte meester van hem!"

Dirkse is even sprakeloos... Haar wens gaat hier zomaar in vervulling! Maar als zij rondom weer de grijnzende gezichten ziet, dan tintelen haar ogen van plezier, want niemand zal haar verraden. Dat staat vast!

Als een dag later de keizerlijke vertegenwoordigers vertrokken zijn, wordt er een begin gemaakt met de werkzaamheden. Karren, waarmee materialen worden aangevoerd, rijden af en aan. De eerste steigers worden gebouwd en het voorplein raakt vol bedrijvigheid. Dirkse heeft nu haar handen vol werk met het aanbrengen van de herdenkingssteen. Als ze zo bezig is met het bijkappen van de randversiering, denkt ze lachend: "Over honderd jaar zullen ze er nóg inlopen! Als deze tekst dan wordt gelezen, zal men denken dat het een man was die deze letters inhakte. Maar dan vergissen ze zich echt! Want de macht van een meisje om iemand om de tuin te leiden overbrugt wel een eeuw!"

Zij kon toen niet vermoeden dat het aantal jaren nog te krap was geschat; het zouden er wel duizend worden!

Inderdaad is deze herdenkingssteen nog altijd te zien en redelijk te lezen; tot voor kort in het Nijmeegs Museum 'De Commanderie van St.Jan'. Volgend jaar in het nieuwe museum op het Kelfkensbos. Bij het verplaatsen van de oude parochiekerk in 1254 van Valkhof/-Kelfkensbos moet de steen eveneens zijn overgebracht. In 1665 werd hij geplaatst in het stadhuis en na de oorlog ondergebracht in de museale collectie van De Commanderie.

MARTINUS - DE PATROON VAN DE BARBAROSSA-KAPEL OP DE VALKHOF-BURCHT

Door Henk Schoonwater

Voor de meesten van u zal de Heilige Martinus, beter bekend onder de naam van Sinte Maarten, geen onbekende zijn. Op zijn feestdag trokken veel kinderen in vroeger tijd langs de huizen met een lampion of een uitgeholde wortel of suikerbiet waarin een kaarsje brandde. Voor iedere deur zongen zij dan het Sint-Maartenslied en kregen daarvoor een kleinigheid van de bewoner. Hier volgen twee liedjes die gezongen werden in West-Friesland:

Volksliedje bij de gewone mensen:

Sinter, Sinter Maarten
De kalveren dragen staarten
De koeien dragen horens
De kerken dragen torens
De torens dragen klokken
De meisjes dragen rokken
De jongens dragen broeken
Ouwe wijven schorteldoeken
Hier woont een rijk man
Die veel geven kan
Veel zal hij geven
Lang zal hij leven
Zalig zal hij sterven
De hemel zal hij erven

Liedje voor de pastoor of het klooster:

Sint Maarten, Sint Maarten,
Sint Maarten rijdt door sneeuw en wind
Zijn vurig paard droeg hem gezwind
Sint Maarten reed met lichaamsmoed
Zijn mantel denkt hem warm en goed
Een oude man zat langs de baan
En keek dees' ridder smekend aan:
"Ach help me toch in dezen nood
Ik sterf van koude hier de dood"
Sint Maarten, hevig aangedaan
Blijft voor de arme bedelaar staan
Hij haalt zijn slagzwaard uit de schee
En snijdt zijn mantel dwars door twee

Achterzijde Barbarossa-ruïne. Het leidendak is door ir. J.J.Weve aan het begin van deze eeuw gereconstrueerd (foto: M.Vollebregt)

In Nijmegen is dit volksgebruik, bij mijn weten, niet op grote schaal beoefend.

Wat het leven van de H. Martinus betreft, weten de meesten alleen dat Martinus als soldaat diende in het Romeinse leger. Hij werd met zijn legioen naar Gallië (ongeveer het huidige Frankrijk) gezonden. Op een dag ontmoette hij een arme man die hem om een aalmoes smeekte.

Omdat Martinus geen geld bij zich had, sneed hij zijn mantel met zijn zwaard in twee stukken, en gaf de ene helft aan de bedelaar. Als zodanig, zittend op zijn paard, wordt hij dan ook meestal afgebeeld.

Afgelopen jaar was het 1600 jaar geleden dat Martinus in Candes aan de Loire overleed. Zijn leven heeft zich dus grotendeels in Zuid-Frankrijk afgespeeld. Maar zijn geboorteland was Hongarije. Zijn vader was in de garnizoensstad Sabaria, in de provincie Pannonië, hoofdofficier in het keizerlijke leger. In deze stad zag Martinus in het jaar 316 het levenslicht.

Vader en moeder waren overtuigd heiden, en vonden het Christendom maar een gevaarlijke religie die de staatsorde ondermijnde.

Ze noemden hun zoon Mars, naar de Romeinse oorlogsgod. De ouders zagen natuurlijk graag dat hun zoon een goede carrière zou maken in het leger. Maar reeds als kind bezocht Martinus christelijke bijeenkomsten.

Doordat keizer Constantijn de Grote bij het Edict van Milan in 313 de Christenen vrije uitoefening van hun godsdienst toestond wat het hen mogelijk bescheiden kerken te

bouwen.

Inmiddels was het gezin verhuisd naar de stad Pavia in het noorden van Italië. Hier wilde Martinus zich als doopleerling voorbereiden om in de kerk te worden opgenomen. Maar zijn vader stak daar een stokje voor. Even voordat Martinus 16 jaar werd dwong hij zijn zoon om eveneens dienst te nemen in het keizerlijke leger.

Tot aan zijn veertigste jaar zou hij onder de wapenen blijven.

De ontmoeting met de bedelaar zorgde voor een radicale ommekeer in zijn leven. In de bedelaar, die hij ontmoette aan de stadspoort van Amiens, herkende hij Christus. Martinus besloot nu zich christelijk te laten dopen, en behoorde nu tot de kerkelijke gemeente van genoemde stad.

Dit betekende niet dat hij zijn militaire loopbaan vaarwel zegde. In het leger had hij een medische functie, waar hij veel goeds deed; ook buiten het garnizoen. Bovendien probeerde hij in gesprekken de soldaten tot het christendom te bekeren. Hij verliet in 356 de militaire dienst toen er een keizer aan de macht kwam die de christenen niet meer goedgezind was. Martinus vertrok nu naar de stad Poitiers, waar hij door de plaatselijke bisschop Hilarius als diaken werd aangesteld. Door theologische studies kon hij later ook als adviseur optreden bij diverse synodes en concilies. Want de westerse kerk werd in die tijd nogal door ketterijen verscheurd.

In Poitiers is hij maar kort geweest, want de nieuwe keizer verbande hem én de bisschop.

Zo kwam hij, na in Pavia zijn ouders bezocht te hebben, in Nicéa terecht. Deze stad was overigens bekend door het credo dat daar werd aangenomen en dat nog steeds als een algemeen christelijk credo door de verschillende kerken wordt erkend. Korte tijd later vestigde Martinus zich in Milaan, maar kon zich hier niet handhaven omdat de ketterse Arianen hier de baas waren. Daarna leefde hij met een volgeling een tijdlang op een eiland voor de Franse kust in de grootste soberheid. De grote kluizenaars in het christelijke oosten waren zijn voorbeelden. Maar deze boetedoening had hem bijna het leven gekost. Net op tijd bereikte hem het bericht dat bisschop Hilarius weer in Poitiers teruggekeerd was. En in 361 was hij weer in deze stad terug. Het huis waar deze bisschop woonde werd ook zijn tehuis. Martinus had veel ervaring in het Oosten opgedaan en besloot met een aantal volgelingen zich af te zonderen en zijn leven geheel aan de Heer te wijden. Van de bisschop kreeg hij een verlaten huis en land. Langs de rivier ontstond een Hermitage Ligugé; een verzameling hutten en hollen waar de broeders hun tijd doorbrachten in gebed, lezingen van de kerkvaders en landarbeid om in hun dagelijkse levensbehoeften te voorzien.

Zij bouwden ook met eigen handen een kleine kerk, waar zij op zon- en feestdagen de Heilige Liturgie vierden. Het was tevens een begin van een klooster, zoals men nu eigenlijk alleen nog kan zien op de berg Athos en in de Oekraïense

hoofdstad Kiev waar het Petschorie-klooster ligt, een zg. Holenklooster. Deze kluizenarij oefenden een grote geestelijke aantrekkingskracht uit op de omgeving. Maar ook het feit dat Martinus vroeger militair arts was geweest kwam hem te pas, zodat hij zieken kon genezen.

Toen hij, vanwege zijn charismatische gaven ook nog twee doden ten leven wekte was zijn faam wel gevestigd. Van heinde en verre kwam men naar de hermitage van Ligugé.

Er kwam zelfs uit Tours een delegatie om te vragen of hij bisschop van deze stad wilde worden. Maar Martinus weigerde zijn kluis te verlaten. Hij meende dat wanneer hij hierin zou toestemmen, dat hij dan, zoals zoveel bisschoppen, een soort 'Rijksambtenaar' van de keizer zou worden. En dat wilde hij juist niet.

Er werd nog geprobeerd om hem weg te lokken door hem bij een zieke te roepen, maar Martinus doorzag de opzet. Tenslotte nam zijn 'fanclub' hem gevangen en werd hij naar Tours overgebracht. Daar werd hij tot bisschop gewijd; Martinus was toen 55 jaar oud. Zijn oude wijze van leven kon hij niet vaarwel zeggen. Even buiten Tours - in Marmoutier - betrok hij weer een kluizenarscel. Ook hier verzamelden zich weer een aantal broeders rond hem, om op geestelijk gebied leiding van hem te ontvangen. Vanuit zijn cel trok Martinus met zijn volgelingen naar de kerk in Tours om met zijn gelovigen op zondag de Heilige Mis te vieren.

Zo kwam hij toch nog in zijn

bisschopsstad, maar hij was dus wel een ongebruikelijk soort bisschop die zeer afstak bij zijn collegae.

Christus volgen betekende voor hem: zijn leven in de waagschaal stellen en als dat dan niet kon door zijn leven te geven voor Hem, dan door een leven van versterving.

Ondertussen was zijn grote zorg de armen, zieken en misdeelden. In de Zondagsdienst wijdde hij de olie waarmee men thuis de zieken kon zalven, als die niet naar de kerk konden komen.

Ook ging hij dikwijls zelf als hij geroepen werd. De kerk diende ook dikwijls als opvang van psychisch gestoorden, die daar ook verpleging kregen. Regelmatig strekte hij zich languit op de kerkvloer om te bidden voor hun genezing.

Ook de verbreiding van de leer van Christus had zijn aandacht. In de steden had het christendom zich al weten te settelen, maar op het platteland was het heidendom nog in al zijn facetten aanwezig.

Zo zag hij zich nog wel eens genoodzaakt om zogenaamde heilige bomen om te laten hakken. Er is een voorval bekend waarbij de tegenstanders de boom op zódanige wijze behakt hadden, dat deze wel op Martinus moest vallen. Maar terwijl de boom viel, maakte deze volgens de legende een ommezwaai en viel bijna op de tegenstanders.

Ook heidense tempels waren het slachtoffer van zijn missionarisdrift. Soms brak hij ze zelf af, waaruit blijkt dat ze meestal niet groot van omvang waren. Waar mogelijk maakte men er gewoon een christelijke kerk van.

Ook al was de tijd van de grote vervolgingen sinds 313 voorbij, toch was er in het Rijk nog lang geen onderlinge vrede.

Martinus moest telkenmale weer tussenbeide komen wanneer de conflicten tussen verschillende geloofsmeningen uiteen liepen. Politiek en corruptie waren schering en inslag.

In Tours moest Martinus zich bezighouden met conflicten onder zijn priesters. Zijn kerk in Tours was uitgebreid met vele kleine kerkjes op het platteland. Priesters en diakens stonden wat verder af van het gezag van de bisschop van Tours en zo konden zij maar al te dikwijls hun eigen gang gaan. Hierdoor moest Martinus dan wel orde op zaken gaan stellen.

Zijn laatste reis was naar Candes aan de Loire, ongeveer 35 kilometer stroomafwaarts van Tours. Martinus voelde zich zwaar ziek maar besloot toch tot de reis. Hij had in Candes immers zijn eerste kluizenarij gesticht. Het lukte hem om de broeders aldaar weer op één lijn te krijgen, doch dit sloopte zijn laatste krachten. Op 8 november van het jaar 397 bezweek hij aan de koorts. De inwoners van Tours kwamen naar Candes om Martinus in hun kerk te begraven, wat geschiedde op 11 november. Daarom valt zijn feestdag op deze datum en niet, zoals meestal gebruikelijk, op zijn sterfdag.

Martinus was reeds een heilige toen hij stierf. Het volk zag hem als een heilige en dat bleef zo. Een formele, officiële

heilig-verklaring bestond toen nog niet. Zijn leven was met recht een

Voorzijde Barbarossa-ruïne, vroeger St.Maartenskapel (foto: M.Vollebregt)

'navolging van Christus'. Nu hij dood was, werd hij voor het volk een voorbeeld en trok men massaal naar zijn graf om hem te vereren.

Met Martinus' dood is ook een tijdvak ten einde. Het Romeinse Rijk stort in deze tijd ineen onder de aanvallen van de Hunnen, Vandalen en andere volkeren. Nu begint de zg. Grote Volksverhuizing. Zuid-Frankrijk blijft redelijk vrij van deze ontwikkeling, evenals Engeland. In Engeland ontstonden zelfs een soort kloosters met als leer "naar de wijze van Martinus".

De naam van Martinus was gelijk aan 'rechtgelovig'. Vooral in Ierland vond deze wijze van leven navolging en verschenen er talloze kloosters.

De heilige Patrick was er vooral de promotor van. De bringers van het christendom in onze Lage Landen, waarvan de twee Heiligen Willibrord en Bonifacius de belangrijkste waren, brachten de geestelijke erfenis van Martinus mee. Geen wonder dat Willibrordus één van zijn eerste kerken in Utrecht naar Martinus vernoemde.

Ook via een tweede lijn kwam de Martinus-verering naar onze gebieden. Deze lijn liep via het Frankische koningshuis.

Na de crisis van de volksverhuizingen stelde koning Clovis orde op zaken en hij verenigde alle Frankische stammen onder zijn heerschappij. Om de eenheid onder zijn volk verder te bevorderen liet hij zich in 496 door Bisschop Remigius te Reims dopen. De in Frankrijk reeds zeer populaire Martinus werd nu tot patroon van het Koningshuis en alle Franken verhe-

ven. Overal waar de Frankische koningen heer en meester werden, gaven ze grond aan de missionarissen om daar hun kerk te bouwen, meestal met een klooster. Daarbij noemden zij meestal deze kerken naar Martinus. Zo werd aangegeven welk geloof hier beleden werd, maar tevens wie hier de baas was!

En zo zien we dat de oudste kerk van Arnhem een Martinuskerk is, maar ook Emmerich en Groningen (Martini-toren) hebben oude Martinus-kerken. Zelfs Keulen heeft zijn 'Grosz Sankt Martin', dicht bij de Dom.

Vanuit bovenstaande visie mogen we ons wel afvragen, hoe het komt dat 'onze' Barbarossa-ruïne (vroeger hofkapel) aan de Heilige Martinus als patroon komt.

De naamsgeving aan een kerk of kapel is altijd verbonden met een verhaal. Zo weten wij dat één der gezellen van Willibrord de Heilige Werenfridus is geweest. Ongetwijfeld heeft hij veel van het erfgoed van zijn leermeester overgenomen. Zo ook de verering van de Heilige Martinus. We weten dat hij in Elst (in de Betuwe tussen Arnhem en Nijmegen) een kerkje heeft gesticht op de fundamenten van een oude Romeinse tempel. De eerste patroonheilige van deze kerk was Martinus! Zowel de Romeinse fundamenten als de fundamenten van dit kerkje vinden we thans terug in een kelder onder de huidige Nederlands Hervormde Kerk (tot de Reformatie Werenfriduskerk genaamd). Werenfridus ligt in deze

kerk begraven en Elst was waarschijnlijk het belangrijkste steunpunt van waaruit hij missioneerde. In ieder geval is de oudste Arnhemse kerk een St. Maartenskerk geweest. En zou de oudste kerk in Nijmegen, waarvan geen sporen meer bewaard zijn, ook geen St. Maartenskerk geweest zijn?

De oudste Nijmeegse kerk moest verdwijnen toen Keizer Barbarossa de burch liet versterken en rondom de Valkhofburch een gracht werd gegraven. De verdiept liggende Voerweg is hier een overblijfsel van. Het is natuurlijk goed mogelijk dat de naam van de oude parochiekerk overging op de nieuwe hofkapel. Bij mijn weten was Keizer Barbarossa namelijk geen speciale vereerder van Martinus. Voorlopig dus allemaal vragen waarop we nog geen antwoord

hebben. De enige duidelijke bron is uit de 15e eeuw, als Martinus als patroonheilige van deze kapel wordt genoemd.

In ieder geval interessant genoeg, om bij het herdenken van de 1600ste sterfdag van de Heilige Martinus, eens de aandacht op zijn levensloop en zijn kapel-ruïne te vestigen.

CONDITIEN VAN VERKOOP VAN DE BURGT TE NYMEGEN

Uit: 'De Valkhofburcht te Nijmegen' door J.J. Weve

Een korte inleiding (door M. Vollebregt)

De belegering van Nijmegen in 1794 door de legers van Napoleon betekende het begin van het einde voor de burcht op het Valkhof. Door beschietingen raakte de burcht beschadigd, maar niet onherstelbaar. Toch besloot de provincie, die eigenaar van de burcht was, om het gebouwencomplex voor sloopdoeleinden te verkopen aan de hoogste bidder. De officiële reden werd gevonden in het jaarlijks terugkerende onderhoud, dat de provincie boven het hoofd zou groeien. Echter: de beginselen van de Franse revolutie - een 'feodale burcht' stond daar op gespannen voet mee - én de afgunst van de andere steden hebben waarschijnlijk een even grote rol in de besluitvorming gespeeld. Het Kwartier van Nijmegen protesteerde heftig, maar het haalde weinig uit. Nijmegen wilde minimaal dat de Reuzentoren, delen van de ringmuur en beide kapellen gespaard zouden blijven. Het zou blijven bij de beide kapellen.

Intussen werden wel de voorwaarden, waaronder de verkoop plaats zou vinden, door het Provinciaal College van Politie, Financiën en Algemeen Welzijn opgesteld. Daarbij werd het burcht-terrein verdeeld in acht percelen. Ir. J.J. Weve heeft deze percelen op zijn reconstructie-plattegrond ingetekend (elders in dit artikel). De eerste zes percelen werden door de ambtenaar van de provincie op Fl. 10.000,- ingezet, de beide laatste op Fl. 3.500,-. Op alle percelen kon afzonderlijk geboden worden, maar ook op bepaalde combinaties van percelen en uiteindelijk op alle percelen in massa.

Zonder dat ik nu verder in wil gaan op de daadwerkelijke verkoop en sloping van de burcht, volgt hierna de letterlijke tekst van de verkoopvoorwaarden uit 1795. Het is in oud-Nederlands maar toch redelijk te lezen. Vooral de bijzondere voorwaarden, die aan eventuele kopers van een of meerdere percelen werden opgelegd, zijn voor de kennis van het burchtgebouw van groot belang, zo stelt ook Weve in zijn boek.

Overigens kan de goede lezer in de voorwaarden terugvinden, dat op bepaalde gebouwen wél een sloopplicht rust en op andere weer niet.

Conditien van verkoop van de burcht te Nymegen

Conditien en Voorwaarden, waar na het Provinciaal Collegie van Politie, Finantie en Algemeen Welzijn in Gelderland, uijt krachte van 's Landschaps Resolutie voomeemens is, in het openbaar aan de meestbiedende te verkoopen den Provinciaalen Burcht met alle de daar onder horende gebouwen, en verdere gronden, staande en gelegen binnen de Stad Nijmegen.

Artikel 1.

Deze verkoping zal geschieden in perceelen, en in Massa's zoo als dezelve nader zullen worden opgegeven, eerst bij inschrijvinge onder een bord, of door het ingeeven van briefjes, met Guldens van 20 hollandsch 't Stuk.

Die het hoogste schrijft, zal den inzet bekomen, en daar zoo veel mogen en moeten hogen, als hem zal goeddunken.

Artikel 2.

Ieder hooge zal zijn van tien der voorsz. Guldens, waar van Negen Guldens, zullen zijn tot vermeerderinge der Koopspenningen, en den overige tiende Gulden, bij den hoger off hogers geprofitteerd worden, welke hoogen, als ook dien er naderhand op mogte gesteld worden, aanstonds na de geaccordeerde of toegeslagen koop, door den Koper zal moeten voldaan worden.

Artikel 3.

Na de gedane inzet, en eerste hoginge, zal door een ieder na goedvinden noch kunnen gehoogt worden tot de finale toeslag toe van welke hoginge eene behoorlijke aanteekeninge zal geschieden, en zal ten dien einde deze Conditien onder den Rentmeester B. S. Brousson te Nymegen blijven berusten.

Artikel 4.

Vier weken na den inzet zullen alle de Perceelen hier na genoemd en ook de Massa op eene hogere Summe opgehangen en afgeslagen, tot dat een duidlijk myn zegd, die als dan kooper zal zijn, en niet gemeind wordende, den Laesten hoger, Voorbehoudens den Verkooperen vrij beraad hier na bepaald.

Artikel 5.

Alle disputen in het schrijven, hogen, of mynen voorvallende sullen staan ter decisie van de verkooperen. Wanneer ook twee off meerder even hoog schreeven zullen zij hun bod moeten verbeteren, tot dat een de hoogste is; en indien twee off meerder tegelyk myn mochten zeggen zoo dat men niet konde onderscheiden, wie de eerste myn gezegd had, zal zodanig perceel wederom worden opgehangen en afgeslagen tot dat een alleen duidlijk myn zegd, blijvende de afslager in het afslaan onvervanglijk.

Artikel 6.

Na dat alle de Perceelen en Massa zullen afgeslagen zijn, behouden de Verkooperen hun vrij beraad den tijd van twee maal 24 Uuren om te delibereren, off de Verkopinge in Perceelen off in Massa zal geaccordeerd, dan wel of de Kopers in 't generaal zullen bedankt worden; zullende inval de Verkopinge in Massa word geaccordeert, de hogers op de perceelen geen hooggeld genieten en in tegendeel, wanneer de koopers der perceelen mogten toegeslagen worden, zal van de Massa geen hoog-geld betaald worden, terwijl indien de Verkopinge in

De Valkhofburcht uit het zuidwesten. Let op de amateuristische stijl en het slechte perspectief. (Pentekening door G.H. Kruseman Aretz -1796).

't generaal wierd bedankt, de Verkoperen tot geene betalinge van eenig hoog-geld zullen gehouden zijn.

Artikel 7.

Zo dra de Koop geaccordeert en toegeslagen is, staan de verkogte Perceelen aanstonds tot schade, en bate van den Koper, die ook tot verzekeringe van Voldoeninge der Koopspenningen en nakominge dezer Conditien zal gehouden Syn te Stellen twee Sufficiente in deze Provintie geërvde Borgen tot genoeg van Verkooperen, welke Borgen benevens den Koper elks een voor al, en ieder in 't byzonder, als Principale kopers bij ondertekening dezes zullen beloven aan deeze bovenstaande, en noch volgende Voorwaarden te voldoen, daartoe verbindende hunne Personen aan de Indicatuive en parate executie van alle Hove van Iustitie in Gelderland, met renuntiatie van alle exceptien, beneficien en Previlegien van Rechten.

Artikel 8.

Indien den Koper zodanige borgtocht niet aanstonds konde stellen, zal het Verkoperen vrij staan, dat Perceel dadelijk of wanneer het hun goeddunkt wederom te veilen en af te slaan, als dan meerder geldende, zal dit den gebrekigen Koper geen voordeel zijn en minder lopende, zal zulx door hem moeten worden bygelegd off anders met recht op zijn perzoon, en goederen worden verhaald met de Kosten die daar door mogte veroorzaakt zijn, ook zullen Verkooperen zich in zodanig geval aan den inzetter off een der overige hogers mogen behouden tot hunne keuze, die alle voor hun bod zullen moeten vast staan, tot dat door Verkooperen een ander koper zal zijn verkoren en daar door aan deze Conditie voldaan, mede onder speciaal beding om in zodanig Cas Kopers Perzoon en Goederen te mogen verhalen.

Artikel 9.

De aanvaerdinge van de hier nagenoemden Perceelen voor zo verre by dezelve geen veranderinge genoteerd is, zal kunnen geschieden dadelijk wanneer den finalen slag ergaan en aan den inhoud dezer Conditien volkomen voldaan is.

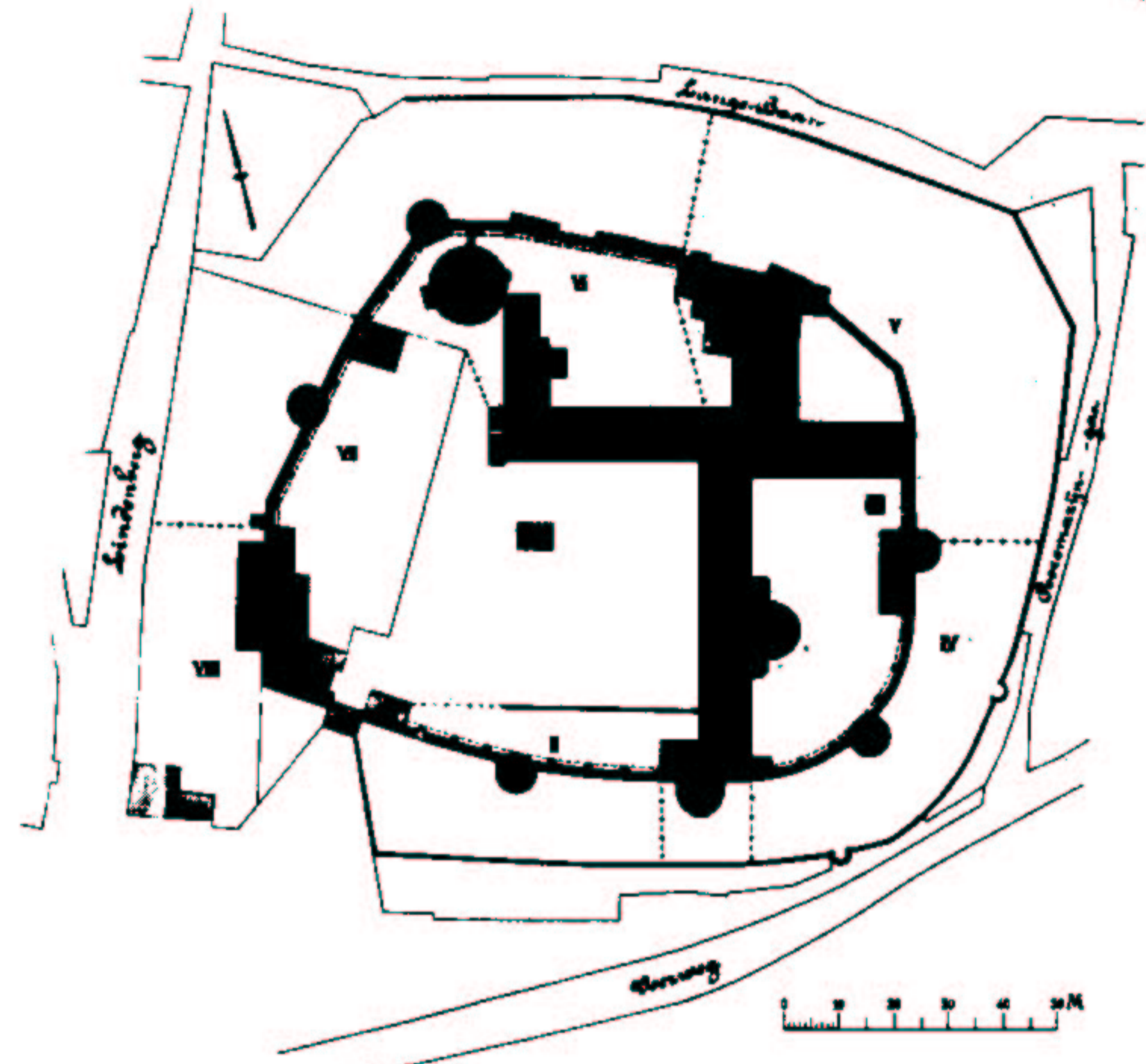
Artikel 10.

De betalinge der beloofde Koopspenningen, zal moeten gedaan worden aan handen van den tydellyken Land-Rentmeester generael dezer Provintie, en sulx in goed gangbaar Nederlands Goud, of ongedut Zilvergeld van geen kleiner Valeur als zestehalven, en wel indien de Verkoping in Perzeelen doorging in een termijn voor 1e October 1796, en in Massa in twee termynen, telkenreysse de helft der Coopspenningen, waar van de eerste termijn voor 1e Aug: 1796 tegens Quitantie, den 2e termijn voor 1e January daar aan volgende tegens behoorlijk transport met in trekking van de eerste, afgegeeven quitantie.

VALKHOF TE NIJMEGEN

De Valkhofburcht uit het zuidoosten. Beide tekeningen komen uit een serie van vijf en zijn gemaakt in opdracht van de slopers. (Pentekening G.H. Kruseman Aretz - 1796).

PLATTEGROND (RECONSTRUCTIE MET DE PERCELEN DER VERKOOPS-CONDITIES VAN 1795)

Perceels-indeling van het Valkhof ten behoeve van de veiling in 1796; (plattegrond licht beschadigd). Uit: 'De Valkhofburcht' door J.J.Weve (1925/1993) p.67

Artikel 11.

Den *Impost* van den 40e meerdere off mindere penningen gelyk mede de kosten van het zegel en transport, blyven alleen ten lasten van de koperen, wordende van alles vrij geld bedongen, ook zullen Koperen gehouden zijn van ieder Perceel voor onraad by den toeslag prompt te betalen 30 Guldens en wanneer de Verkoop in Massa geschied f 240,-

Artikel 12.

Alle de hier na genoemde Perceelen worden verkogt, met geene lasten, Servituten, off uytgangen bezwaart te zyn, als alleenlijk het zevende Perceel, zo als daar by zal worden opgegeven: En inval onvermoedelijk naderhand mogte bevonden worden, dat een der verkogte Perceelen met eenige lasten bezwaard waren, zal koper zulx alleen tegens den penning twintig, aan de bedongene Koopspenningen mogen korten zonder meer.

Artikel 13.

De Koperen zullen tot hun voordeel genieten de Jaarlijkse Thinsen, en recognitiën, zoo als de Eigenaren van eenige Woningen, dewelke tegens de buitenste ringmuur zyn aangebouwd betaald worden, waar van by de perceelen nadere opgave zal gedaan worden. En welke Thinsen bij Transport aan de Koperen mede zullen gecedeert worden, zullende dezelve met den Jare 1796 ten hunnen voordeelen beginnen te lopen.

Artikel 14.

Hoe zeer het Koperen Vrystaat, om met hunnen gekogte Perceelen na goedvinden te handelen 't zy met dezelve geheel ofte voor een gedeelte weg te breeken, of wel die in hunnen tegenswoordige staat te onderhouden, of daar op andere en meerdere gebouwen aan te leggen: wordt nochtans tot wegneeming van alle disputen voor het toekomstige speciaal geconditioneert, dat indien de verkopen in Perceelen mogte geaccordeert worden:

1e. Dat het eerste Perceel, bevattende de Voorpoort, zal moeten afgebroken, en den grond tot een Algemeen gebruik en passage voor alle de overige perceelen open gelaten worden.

2e. Dat de Bleek, of terrein gelegen tusschen het tweede, derde, zesde, en zevende perceel, zal zyn en blyven een gemeen terrein voor gemelde Perceelen, echter zal het vierde en vyfde Perceel een vrye Passagie en Uitgang over de Steenstraet, behouden.

Dat den Put op de Bleek zal zijn tot een Algemeen gebruik voor alle de Perceelen, en dat de reparatie aan dezelve door de Kopers van het derde, vyfde, zesde en zevende Perceel gemeenschaplyk zullen moeten gedragen worden, dat

wanneer den koper van het tweede perceel zyn gekogte grond mogte betimmeren, als dan de reparatien aan die Put door hem mede zullen moeten bekostigd worden.

3e. Dat de Binnenplaats tusschen het derde, vierde en vijfde perceel, mede zal zijn en blyven voor die drie perceelen een gemeen terrein. Dan dat de Pomp en Put blijft tot een Algemeen gebruik voor alle Perceelen en dat de Reparatiën, daar aan door het derde, vyfde, zesde en zevende Perceel gemeenschaplyk zullen moeten geschieden, mede onder bepalinge, dat inval van timmeringe op het tweede en vierde Perceel, als dan die reparatien der Put door de Kopers van die Perceelen, mede zullen moeten gedragen worden.

4e. Dat de Scheidinge het zy muurren, planketzels, Latwerk als anders, tusschen de gronden van de onderscheidene Perceelen door de kopers van die Perceelen waar tusschen zodanige Scheidingen moeten gemaakt worden, ieder voor de Helft zullen gezet en onderhouden worden: blyvende egter de Scheidinge langs de gemeene terreinen, alleen voor Reekening van den Koper die zodane scheidinge langs zijn Erf zoude willen maken.

Artikel 15.

Wanneer over de vorenstaande en nog volgende Conditien in het generaal, of over het een off ander gedeelte derzelve in het byzonder, het zy bij deze te doen verkopen, het zij daarna eenige bedenkykheden bij een off meer der Koperen op kwamen, off disputen ontstonden, reserveeren verkoperen het regt van interpretatie mede ten dien effecte, dat alzulke koper of Koperen haar na die als dan te doene interpretatie zonder verder zal of zullen moeten gedragen.

Artikel 16.

Indien er by het afbreeken van het een of ander blok eenige Goude, Zilver, Koperen, of Ijzeren penningen, of andere Antieque Stukken gevonden worden, zal den Koper daar aan geen eigendom hebben, maar dezelve aan de Provintie moeten restitueren.

Op Bovenstaande en noch volgende Conditien zal verkogt worden:

Het eerste Perceel, bevattende de Voorpoort:

Den Kooper van dit Perceel zal de geheele Poort moeten afbreeken, en den Puin en vuyligheid zuyver wegruymen, wanneer hy dan wyders den grond tot een algemeen gebruik, zal moeten open en onbebouwd laten, zonder dat den Koper eenig verder regt tot die grond zal behouden.

En vermids door het afbreken van dit blok, een hoek van de Landschrijvers woning zal openvallen, zal de Koper gehouden zijn, de schade daar door veroorzaakt te herstellen, en de opening in dat gebouw met een muur de dikte van 1½ Steen behoorlijk toe te metzelen, tot genoegen van Verkoperen. Zoo ook zal door hem het geene, aan de Portiers Wooninge zal los geraaken met een Steensmuur toegemetseld worden; blijvende verder alle de schadens, die door het afbreken aan die twee wooningen mogte veroorzaakt worde, voor zijne rekening. Ook zal hij moeten zorg dragen, dat de Passage door de Poort zo weynig mogelyk belemmert worde.

Het tweede Perceel:

De Portierswoning met de grote Ringmuur tot aan het Uyt springende gebouw bij de binnen poort, benevens de grond tusschen gemelde muur en de gemetselde muur langs de passage na de binnenpoort, rayende in een regte lijn op den Voorhoek van de Portiers woning, tusschen de twee Ringmuuren beginnende naast het Valkhof en eindigende aan het hier boven gemelde Uyt springende gebouw, zo als dit geheele terrein door paalen met No.2 gemerkt is uytgebaakt. Bij dit Perceel wordt Verkogt de thinsen van Acht Woningen tegens de buitenste ringmuur belopende te zamen Jaarlijks f 6.-

Het eerste en tweede Parceel in Massa.

Het derde Parceel bevattende het gebouw onder de nieuwe Leijen kap, met de annexe Capel en Stal ingang benevens aan het Zuydeinde het van Ouds genaamd Jonker Jans Torentje met het Uyt springende gebouw tegens het tweede perceel, welk gebouw en Perceel dus aan de buiten zyde word bepaald door de Bleek, en aan de binnen zyde door de binnenplaats wordende aan het Noord-eynde van het vijfde perceel gesepareerd door een opgaande gevelmuur die eenige voeten in het vijfde Perceel inspringt.

Verder is onder dit Parceel begrepen een gedeelte van den Thuin /: Zoo verre zich de Breete van het gebouw bepaald /: tot aan de buytenste ringmuur, alles zo als sulx met palen gemerkt met No.3 is uitgebaakt.

Den Koper zal de deurkazynen in de Gevelmuur tusschen dit en het vyfde perceel, gelijk mede de andere deurkazynen dewelke thans tot communicatie dienen, met den Koper van het Vyfde perceel gemeenschaplyk uitbreken, en de openinge toemetselen, blijvende de Separatie muuren tusschen deze Erven gemeen.

Ook zal den Koper gehouden zyn de binnen poort tot eene gemene passage voor het vierde en vyfde perceel, als mede voor die perceelen dewelke regt tot de Pomp hebben open te laten.

By dit Perceel word nog verkogt de thinsen van drie Woningen tegens de buitenste ringmuur belopende te zamen Jaarlijks f 2 : 5 : -.

Den Koper zal verpligt zijn om den bewoner van een gedeelte van dit Perceel aldaar tot 1e May 1796 zijn verblijf te accordeeren.

Het vierde Perceel.

De groote Ringmuur op de binnen plaats, met het Koetshuis, beginnende aan het derde en eindigende aan het vyfde Perceel, waar onder mede begrepen een gedeelte van den thui en verdere gronden tusschen de beide ringmuuren raayende aan de beide einden volgens de aldaar met No.4 getekende Paalen.

By dit Perceel word mede verkogt de thinsen van vier Woningen tegens de buitenste ringmuur belopende te zamen Jarlijks f 3 : - : -

Het vyfde Perceel.

Het gebouw aan het einde van de binnenplaats strekkende zich in het front van de Hoek van het derde perceel, tot aan de grote ringmuur, bepalende zich verder ter linker zyde tot aan de Reusentooren, en schietende agterwaarts zoo verre dit gebouw zich uitstrekt.

En vermids het derde Perceel met een hoek in dit Perceel springt word de Separatie tusschen deze twee Perceelen bepaald, door de opgaande gevelmuur langs den Antichambre, als mede nog door een klein gedeelte van de muur tusschen het voorhuis en de gang van het derde Perceel, welke muuren dus voor de beide Perceelen gemeen zullen blyven.

Bj dit Perceel word noch verkogt het terrein aan de Oostzyde tot aan de buitenste ringmuur langs de Rosemarijn-Steeg en van agter tot aan de lange baan, welke terrein aan de regterzyde word bepaeld in een rechte Lijn Strokende met de frontmuur van dit Perceel en aan de agterzyde van den hoek van de Reusentoorn, tot bij den Yskelder zwayende van daar na beneden tot aan de lange baan alles ingevolge de daar gedane Uitbakinge door palen gemerkt No.5.

Den Koper zal de deurkazynen in de Gevelmuur tusschen dit en het derde Perceel, gelijk mede de andere Deurkazynen, die thans tot Communicatie dienen

met den Koper van het derde perceel gemeenschaplyk doen Uytbreeken, en de openingen toemetzelen.

De Goten en Tinne tusschen dit en het derde Perceel zullen door den Koper van dit 5e perceel alleen moeten onderhouden worden.

In den top van de Gevelmuur welke dit perceel van het derde Perceel afscheid, word een Glasraem tot verligtinge van de zolder van gem: derde Parceel gevonden dus word geconditioneerd, dat den koper tegens die muur niet hoger zal mogen opbouwen maar het Dak op zyne tegenswoordige hoogte te laten, ten einde het ligt aldaar niet te benadeelen, tenware hem zulx door den Koper van het derde Perceel geaccordeert wierd.

Dewijl de muur van de Reusentoorn, dewelke thans tot Separatie tusschen dit Perceel en den gemolden toorn verstrekt, geheel by het 6e blok zal verkogt worden, en dus den Koper van dit vyfde Perceel, geen recht van eigendom aan die muur nog ook aan de daar in uitgehouwene kast zal hebben zal het den Koper van het zesde Perceel vrystaan, die muur geheel af te breken: Dus zal den Koper van dit 5e perceel aldaar verkiezende eene Nieuwe Muur te doen metzelen, dezelve geheel op zyne kosten moeten neerzetten, terwijl den Koper van het zesde perceel berechtigd blyft om tegen die muur aan te bouwen, en daar in te ankeren, midts in zodanig geval de helfte van de Kosten tegens taxatie aan den Koper van dit Perceel restitueerende wanneer die muur dan gemeen zal zijn. By dit perceel word mede verkogt de Thinsen van twee Woningen tegens de buitenste Ringmuur belopende te zamen Jaarlyks f 1 : 5 : -

Het derde, vierde, en vyfde perceel in Massa.

Het zesde Perceel.

Den Reusen Toorn met de wooninge van den Castelein, en de Heydense Capel, benevens de Ringmuur lopende van het 5e perceel tot aan het Koetshuis van het zevende perceel, waaronder dus mede begrepen het Torentje aan de Ringmuur. Verder is onder dit Perceel bevat, het terrein en verdere gronden genaamd de grote Wildernis, Hertenberg enz: beginnende aan de agterhoek van den Reusentoorn, lopende na den Yskelder, zwayende van daar benedenwaarts tot aan de lange baan, conform de daar van gedane Uytbakinge met pale gemerkt No.6, welke terrein zich aan de zuyd syde bepaeld van den hoek van het trapbordes, tot aan een paal staande in de raijinge van het planketsel om de tuin van het zevende perceel, en de muur van het Koetshuis, van welke paal de Scheidinge verder langs de muur van het Koetshuis lynrecht Nederwaards loopt, tot aan de voet van den lindenberg bij een pael gemerkt No.6

Het zal den Koper vry staan om bij Afbraak van den Reusentoorn, de muur van dezelve, dewelke tot Separatie van het 5e Perceel verstrekt benevens de daar Uijtgehouwene kast mede geheel weg te breeken dog zal hij alvorens de zolders en het Dak van het vyfde perceel behoorlijk en op Sufficiente Wyse schooren, ten einde hier door geene Schade daar aan te veroorzaken, welke schadens voor zyne rekening zijn en blyven. Wanneer den koper van het 5e Perceel mocht goedvinden aldaar, wederom een nieuwe muur op te metzelen zal hy zulks onverhindert kunnen doen, dan den Koper van dit 6e perceel, in het vervolg verkiezende tegens die nieuwe muur aan te bouwen en daar in te ankeren, zal hem zulx toegelaten worden midts befalende de helft der kosten van gem: muur tegens taxatie in welk geval die muur dan tusschen de beide erven zal zyn gemeen.

En dewijl door het Afbreeken van den Toorn een kleijn gedeelte van het derde Perceel als mede een Schoorsteen Pijp tegens den toorn zal los raken zal den koper gehouden zyn die opening behoorlijk toe te metzelen, en de Schoorsteen pyp wederom te herstellen.

Wyders word nog geconditioneerd dat vermids aan de Wed. van den Metzelaar A.Dibbets is geaccordeerd, om aan den Lindenberg een gebouw naast de aldaar staande, en haar toebehoorende schuur te mogen opbouwen, zij zulx ten allen tyden zonder eenige ontgelftenisse zal kunnen doen, en dus den koper daar toe de nodige grond zal moeten afstaan.

De zes voorz: parceelen in Massa

Het Zevende Perceel

De Landschrijvers Woninge met den Thuin benevens het thuintje en Koetshuis voorheen bij de Casteleins Woning Gehoord hebbende.

Tot Separatie van dezelve grond zal den koper het Planketsel van den Thuin Lynregt doortrekken, tot aan een paal staande tegens over den Buitenhoek van het koetshuis van welke paal het Planketsel in een regte hoek opgamelde hoek van het koetshuis moet gezwayd worden. Verder word by dit perceel verkogt de grote Ringmuur met den toren beginnende aan het koetshuis en eindigende aan een breed gemetzelt Contrafort, staande aan de buiten zyde tegens voornoemde ringmuur voords het terrein ter breedte van dit vak ringmuur tot aan den Lindenberg, zo als dit een en ander met palen gemerkt No.7 is Uytgebaekt. Wyders gehoord nog by dit Perceel het thuintje aan de zyde van het Valkhoff by de Voorpoort met het Yzerhek waar mede het zelve is afgescheiden. De Separatie muuren tusschen dit en het Agste Perceel, zullen zyn, en blyven gemeene muuren tusschen die beyde Ervan, gelyk ook de Tinnen en goten, die tot eene gemeene Uytwateringe, en afloosinge der daken van die beide Ervan verstreken, gemeenschaplyk zullen moeten onderhouden worden; evenwel blyft

alleen tot lasten van dit perceel de dakgoot langs het Keukentje, en langs het nieuwe gebouw tot welks reparatie het 8e perceel niets zal behoeven te contribuieren.

Daar den Koper van het eerste perceel verplicht is om de Poort weg te breeken, en den grond tot een algemeen gebruik open te laten, zal door het afbreeken van die Poort, een opening in den Voorhoek van dit Perceel veroorzaakt worden, dan 't welk door den Koper van gem: eerste perceel wederom behoorlijk zal toege-metzeld worden: evenwel blyvt het toemaken van de opening aan het thuintje, die door het afbreeken van de Poort aldaar zal vallen voor Reekening van den Koper van dit 7e Parceel.

De Behangzels in het huis aan den bewoner in eigendom behorende zal het hem vrij staan die behangzels er uit te neemen off daar anderzins mede na goedvinden te handelen.

Dit perceel is bezwaard met een Ordinaire Verpondinge van f 10 : 10 : - Jaarlyx, als Straat en Pomp geld Jaarlyx f : 9 : - zullende door Verkoperen de Verpondinge die over den Jaere 1794 opgebeurd word, gezuiverd worden, als mede het Straat en pompgeld over den Jaere 1795.

De aanvaarding van dit perceel zal zijn met 1e May 1795.

Het Agste Perceel.

Het huis thans door den Burger Brousson bewoond en gelegen naast het zevende perceel, met het daarby gehorende Koetshuis, thuintjes en verder terrein agter het huis schietende tot aan den brede contrafort, tegens den Ringmuur, gaande van daer in een rechte Lijn af, na den Lindenberg, alwaar het zelve door een paal, getekend No. 8 is uitgebaakt, en verder tusschen zijne muuren is bepaald.

De Separatie muuren tusschen dit en het zevende perceel zullen zijn en blyven gemeen muuren tusschen de beyde Ervan, gelijk ook de tinnen en gooten die tot een gemeene Uytwatering en afloosinge der daken van de beide Ervan verstrekken, gemeenschaplyk zullen moeten onderhouden worden.

Een vermids er Glase raamen in het daar naast Staande 7e Perceel gevonden worden die hun licht op de plaats van dit Perceel ontfangen, zal den Koper daar tegens niet mogen opbouwen, of het licht aldaar verhinderen.

Aanvaarding van dit perceel, zal zijn op den 1e May 1796.

Het Zevende en Agste Perceel in Massa.